

Försvarsdepartementet
Enheten för militär förmåga

Hemställan om ändringar i totalförsvarsdatalagen (2020:151) m.m.

1. Bakgrund

Av 12–14 §§ totalförsvarsdatalagen (2020:151) samt 2–5 §§ totalförsvarsdataförordningen (2020:153) följer att Försvarsmakten ges möjlighet till direktåtkomst till personuppgifter samt möjlighet att kunna föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i Plikt- och provningsverkets informationssystem. Genom civilpliktens återaktiverande har det uppstått ett behov hos de utbildningsansvariga myndigheter som ska grundutbilda inom civilplikten att hantera samma sorts personuppgifter och i samma omfattning per totalförsvarspliktig som Försvarsmakten för närvarande gör. Varje utbildningsansvarig myndighet har ett relativt omfattande behov och med anledning av att det är fråga om ett flertal sådana så blir den kumulativa effekten stor. Detta medför att de utbildningsansvariga myndigheterna behöver få motsvarande tillgång och möjligheter som Försvarsmakten, annars kommer dessa myndigheter inte att ha tillräckliga förutsättningar för att på ett effektivt, rättssäkert och ändamålsenligt sätt kunna fullfölja sina uppgifter inom totalförsvaret.

Ändringsbehovet har redan påtalats av Myndigheten för civilt försvar¹ och Socialstyrelsen². Plikt- och provningsverket ser att såväl nuvarande utbildningsansvariga myndigheter³ som kommande sådana⁴ har detta behov. Därutöver ser Plikt- och provningsverket att motsvarande behov även kan komma att uppstå för fler utbildningsansvariga myndigheter i takt med att fler sådana tillkommer. Om ytterligare utbildningsansvariga myndigheter tillkommer innan ikraftträdandet av de föreslagna författningsändringarna nedan, eller kort därefter, bör därför även dessa läggas till i bestämmelserna.

För att möjliggöra praktiska förberedelser, såsom utbildningar och nödvändig infrastruktur, behöver ändringarna träda i kraft senast den 1 januari 2027. Ett senare ikraftträdande skulle även få negativa konsekvenser för uppbyggnaden av det civila försvaret samt negativ påverkan i ekonomiskt hänseende.

¹ Myndigheten för civilt försvars budgetunderlag 2027–2029, s. 42.

² Socialstyrelsens rapport: Civilplikt i hälso- och sjukvården samt tandvård – Redovisning av förberedande åtgärder för aktivering av civilplikt i hälso- och sjukvården samt kartläggning av behov och förutsättningar i tandvården, publicerad 2025-11-27, s. 88–93.

³ Myndigheten för civilt försvar och Affärsverket svenska kraftnät.

⁴ Trafikverket, Statens energimyndighet och Socialstyrelsen.

2. Förslag till ändringar

2.1. Förslag till lag om ändring i totalförsvarsdatalagen (2020:151)

Härigenom föreskrivs i fråga om totalförsvarsdatalagen (2020:151) att 12–14 §§ och rubriken närmast före 14 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §⁵

Direktåtkomst till personuppgifter hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får endast medges Försvarmakten och den registrerade.

Direktåtkomst till personuppgifter hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får endast medges Försvarmakten, *Myndigheten för civilt försvar, Affärsverket svenska kraftnät, Trafikverket, Statens energimyndighet, Socialstyrelsen* och den registrerade.

Den registrerade får endast ha direktåtkomst till personuppgifter som rör honom eller henne. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om begränsningar av direktåtkomsten enligt första stycket och föreskrifter om behörighet och säkerhet vid sådan åtkomst.

13 §⁶

Försvarmakten har rätt att vid direktåtkomst enligt 12 § första stycket ta del av de personuppgifter som omfattas av åtkomsten.

Försvarmakten, *Myndigheten för civilt försvar, Affärsverket svenska kraftnät, Trafikverket, Statens energimyndighet och Socialstyrelsen* har rätt att vid direktåtkomst enligt 12 § första stycket ta del av de personuppgifter som omfattas av åtkomsten.

14 §⁷

Försvarmaktens införande och rättelse av personuppgifter

Utbildningsansvariga myndigheters införande och rättelse av personuppgifter

Försvarmakten får föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i

Försvarmakten, *Myndigheten för civilt försvar, Affärsverket svenska kraftnät,*

⁵ Senaste lydelse 2020:1277.

⁶ Senaste lydelse 2020:151.

⁷ Senaste lydelse 2020:1277.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverks informationssystem.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om *Försvarsmaktens* behandling av personuppgifter enligt första stycket och föreskrifter om behörighet och säkerhet vid sådan behandling.

Trafikverket, Statens energimyndighet och Socialstyrelsen får föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i Totalförsvarets plikt- och prövningsverks informationssystem.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om *de utbildningsansvariga myndigheternas* behandling av personuppgifter enligt första stycket och föreskrifter om behörighet och säkerhet vid sådan behandling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2.2. Förslag till förordning om ändring i totalförvarsdataförordningen (2020:153)

Härigenom föreskrivs i fråga om totalförvarsdataförordningen (2020:153) att 2–5 §§ och rubriken närmast före 4 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Försvarsmaktens direktåtkomst ska begränsas till de personuppgifter som är nödvändiga för *myndighetens* verksamhet.

Direktåtkomsten får endast avse uppgifter om

1. personnummer eller samordningsnummer, namn, adress, telefonnummer och folkbokföringsort,
2. hinder för genomförande av mönstring, annan utredning, utbildning, krigsplacering eller annat ianspråktagande av den registrerade för totalförsvarets räkning,
3. utbildning, anställning, kunskaper, färdigheter, anlag och intressen som har betydelse för bedömningen av den registrerades användbarhet inom totalförsvaret,

Föreslagen lydelse

2 §⁸

Försvarsmaktens, *Myndigheten för civilt försvar, Affärsverket svenska kraftnäts, Trafikverkets, Statens energimyndighets och Socialstyrelsens* direktåtkomst ska begränsas till de personuppgifter som är nödvändiga för *respektive myndighets* verksamhet.

⁸ Senaste lydelse 2020:1292.

4. fysisk och psykisk hälsa och förmåga samt de uppgifter som ligger till grund för den bedömningen,
5. om den registrerade är svensk medborgare eller inte,
6. utgången i mål om ansvar för brott mot totalförsvarsplikten,
7. att den registrerade har dömts till påföljd för brott som framgår av uppgifter ur belastningsregistret som Totalförsvarets plikt- och prövningsverk har fått del av,
8. att den registrerade har genomgått säkerhetsprövning enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585), vilken säkerhetsklass som prövningen har avsett och resultatet av denna,
9. vad som bestämts vid inskrivningen för att fullgöra värnplikt eller civilplikt,
10. krigsplacering, annat ianspråktagande av den registrerade för totalförsvaret eller en särskild uppgift som han eller hon ska utföra vid höjd beredskap,
11. tjänstgöring inom totalförsvaret och betyg, vitsord, förordnanden och utmärkelser som rör tjänstgöringen, och
12. personliga förhållanden i övrigt som åberopas av den registrerade, om de rör hans eller hennes tjänstgöring inom totalförsvaret.

3 §⁹

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får ställa villkor i fråga om behörighet och säkerhet för att myndigheten ska medge Försvarsmakten direktåtkomst enligt 12 § totalförsvarsdatalagen (2020:151).

Direktåtkomst får inte medges innan Totalförsvarets plikt- och prövningsverk har försäkrat sig om att *Försvarsmakten* uppfyller kraven på behörighet och säkerhet.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får ställa villkor i fråga om behörighet och säkerhet för att myndigheten ska medge Försvarsmakten, *Myndigheten för civilt försvar, Affärsverket svenska kraftnät, Trafikverket, Statens energimyndighet och Socialstyrelsen* direktåtkomst enligt 12 § totalförsvarsdatalagen (2020:151).

Direktåtkomst får inte medges innan Totalförsvarets plikt- och prövningsverk har försäkrat sig om att *den utbildningsansvariga myndigheten* uppfyller kraven på behörighet och säkerhet enligt *första stycket*.

⁹ Senaste lydelse 2020:1292.

4 §¹⁰

**Försvarmaktens införande och rättelse av
personuppgifter**

Försvarmakten får i Totalförsvarets plikt- och prövningsverks informationssystem endast föra in och rätta uppgifter om

1. personnummer eller samordningsnummer, namn, adress, telefonnummer och folkbokföringsort,
2. krigsplacering, annat ianspråktagande av den registrerade för totalförsvaret eller en särskild uppgift som han eller hon ska utföra vid höjd beredskap, och
3. tjänstgöring inom totalförsvaret och betyg, vitsord, förordnanden och utmärkelser som hör till tjänstgöringen.

**Utbildningsansvariga myndigheters
införande och rättelse av personuppgifter**

Försvarmakten, *Myndigheten för civilt försvar, Affärsverket svenska kraftnät, Trafikverket, Statens energimyndighet och Socialstyrelsen* får i Totalförsvarets plikt- och prövningsverks informationssystem endast föra in och rätta uppgifter om

1. personnummer eller samordningsnummer, namn, adress, telefonnummer och folkbokföringsort,
2. krigsplacering, annat ianspråktagande av den registrerade för totalförsvaret eller en särskild uppgift som han eller hon ska utföra vid höjd beredskap, och
3. tjänstgöring inom totalförsvaret och betyg, vitsord, förordnanden och utmärkelser som hör till tjänstgöringen.

5 §¹¹

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får ställa villkor i fråga om behörighet och säkerhet för Försvarmaktens införande och rättelse av personuppgifter enligt 14 § totalförsvarsdatalagen.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får ställa villkor i fråga om behörighet och säkerhet för Försvarmaktens, *Myndigheten för civilt försvar, Affärsverket svenska kraftnät, Trafikverkets, Statens energimyndighets och Socialstyrelsens* införande och rättelse av personuppgifter enligt 14 § totalförsvarsdatalagen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2027.

¹⁰ Senaste lydelse 2020:1292.

¹¹ Senaste lydelse 2020:1292.

3. Direktåtkomst

I propositionen till totalförsvarsdatalagen definieras direktåtkomst enligt följande:

Det finns inte någon legaldefinition av uttrycket direktåtkomst. Det som vanligen avses med direktåtkomst är att någon har direkt tillgång till någon annans register eller databas och på egen hand kan söka efter information, dock utan att kunna påverka innehållet i registret eller databasen. Enligt Informationshanteringsutredningen bör direktåtkomst anses föreligga om en myndighet hos en annan myndighet har sådan teknisk tillgång till upptagningar som avses i 2 kap. 6 § första stycket tryckfrihetsförordningen, dvs. om upptagningen är tillgänglig för myndigheten med tekniskt hjälpmedel som myndigheten själv utnyttjar för överföring i sådan form att den kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas (se Myndighetsdatalag, SOU 2015:39, s. 390 f.). Högsta förvaltningsdomstolen använde i avgörandet HFD 2015 ref. 61, som avsåg utlämnande av uppgifter i form av upptagning mellan myndigheter, samma definition av direktåtkomst. I begreppet direktåtkomst ligger också att den som är personuppgiftsansvarig för registret eller databasen saknar kontroll över vilka uppgifter som den som har direktåtkomst vid ett visst tillfälle tar del av. Vid direktåtkomst fattas beslutet om överföring i varje enskilt fall av mottagaren. Den faktiska begränsningen av direktåtkomsten görs med hjälp av olika tekniska lösningar, beroende på hur omfattningen av direktåtkomsten har begränsats i det enskilda fallet (prop. 2019/20:51 s. 58).

Direktåtkomst innebär således att myndigheten själv genom tekniska hjälpmedel får direkt tillgång till information i annans register eller databas. Sådana överföringar är inte möjliga utan medgivande i lag.

4. Behovet av ändring

4.1. Allmänt om behovet av ändring

Behovet av direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta personuppgifter springer ur det stora informationsbehov som finns mellan Plikt- och prövningsverket och de utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom värnplikt eller civilplikt. Behovet omfattar information om kommande utbildningar, uppgiftsskyldighet och ärendehantering. Informationsbehovet är omfattande då det avser varje enskild utbildningsstart och i förekommande fall ärendehantering på individnivå.

De nuvarande utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom civilplikten är Myndigheten för civilt försvar och Affärsverket svenska kraftnät. Därtill kommer Trafikverket, Statens energimyndighet och Socialstyrelsen att börja grundutbilda inom civilplikten i närtid. Därutöver förväntas fler utbildningsansvariga myndigheter tillkomma allteftersom civilplikten återaktiverande realiseras steg för steg.

Plikt- och prövningsverket fattar myndighetsbeslut om inskrivning till grundutbildning med värnplikt och civilplikt samt krigsplacerar inom ramen för totalförsvarsplikten. Plikt- och prövningsverket har i gällande föreskrifter¹² givit de utbildningsansvariga myndigheterna delegation att fatta vissa beslut under pågående grundutbildning om såväl ändringar av inskrivningsbeslut samt avbrott av tjänstgöringen i vissa fall. Med utgångspunkt i ärendehandläggningen finns stort behov av snabb och direkt tillgång till relevanta uppgifter mellan myndigheterna. Detta eftersom myndigheternas arbete ofta sker parallellt och är beroende av varandras information. Vilka typer av uppgifter som behovet omfattar framgår av 2 och 4 §§ totalförsvarsdataförordningen. Detta behov har också påtalats i propositionen till totalförsvarsdatalagen (prop. 2019/20:51 s. 60) i relation till Försvarsmaktens behov av direktåtkomst:

Såväl Försvarsmakten som Totalförsvarets rekryteringsmyndighet har ofta behov av att snabbt och enkelt få omedelbar tillgång till information om totalförsvarspliktiga. Direktåtkomst till sådana uppgifter innebär fördelar och effektivitetsvinster för båda myndigheterna.

I propositionen (prop. 2019/20:51 s. 60–61) framhålls även, avseende övriga aktörers behov av direktåtkomst, följande:

I fråga om de övriga aktörer som enligt nuvarande reglering får medges direktåtkomst till vissa uppgifter hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet kan det konstateras att ingen av dessa har medgetts direktåtkomst sedan lagens tillkomst. Gävle kommun har förordat att kommunens möjlighet till direktåtkomst till uppgifter i Totalförsvarets rekryteringsmyndighets register ska möjliggöras även fortsättningsvis. Regeringen anser dock att det inte framkommit att det finns ett behov av direktåtkomst på det sätt som nuvarande reglering medger. Den omständigheten att vissa av de uppräknade aktörerna, i egenskap av utbildnings- och bemanningsansvariga myndigheter inom det militära och civila försvaret, kan ha visst behov av uppgifter om den egna personalen respektive de som antagits till utbildning utgör inte tillräckligt skäl för att de i den nya lagen ska få medges direktåtkomst. Andra metoder för utlämnande av uppgifter får således användas i fråga om dessa aktörer. Det kan dock inte uteslutas att det framöver uppkommer ett behov av att medge andra aktörer direktåtkomst. Ett sådant behov skulle t.ex. uppstå om civilplikten återaktiveras. I den situationen får det närmare utredas vilka aktörer som i sådana fall bör medges direktåtkomst. Regeringen kan därefter återkomma i frågan.

Plikt- och prövningsverket förstår att enbart ett visst behov av uppgifter inte är tillräckligt för att motivera direktåtkomst. Det stora informationsbehov som har uppstått till följd av civilplikten återaktiverande är dock per totalförsvarspliktig i paritet med det som finns i förhållande till Försvarsmakten och som föranledde direktåtkomst för Försvarsmakten vid totalförsvarsdatalagens tillkomst. Behovet hos varje enskild utbildningsansvarig myndighet

¹² Totalförsvarets rekryteringsmyndighets föreskrifter om totalförsvarsplikt (TRMFS 2017:1).

som ska grundutbilda inom civilplikten är, och kommer att vara, av samma omfattning såtillvida att möjlighet till direktåtkomst till personuppgifter samt möjlighet att kunna föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i Plikt- och provningsverkets informationssystem behöver omfatta samtliga sorters uppgifter som räknas upp i 2 och 4 §§ totalförsvarsdataförordningen. Anledningen till att samtliga utbildningsansvariga myndigheters tillgång behöver omfattas av de båda bestämmelsernas samtliga punkter är att de alla behöver vidta samma åtgärder oavsett inom vilket område som utbildningen sker. Det som kan skilja sig åt mellan de utbildningsansvariga myndigheterna är hur stora utbildningsvolymerna de ansvarar för, vilket enbart påverkar mängden informationsöverföringar.

Manuell hantering av en så pass stor mängd personuppgifter medför en betydande arbetsinsats för såväl Plikt- och provningsverket som respektive utbildningsansvarig myndighet, vilket kommer att framgå mer utförligt av exemplen nedan. Möjlighet till direktåtkomst skulle ersätta den manuella hanteringen och därigenom medföra betydande effektivitetsvinster. Att sådana effektivitetsvinster innebär ett verkligt behov av direktåtkomst som därför bör tillåtas framgår av förarbetena (prop. 1997/98:80 s. 66) till den tidigare gällande lagen (1998:938) om behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga som det hänvisades till i förarbetena till totalförsvarsdatalagen (prop. 2019/20:51 s. 59).¹³ En grundläggande förutsättning för att sådan effektivitetsvinster överhuvudtaget ska uppstå är dock att de utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom civilplikten omfattas av samtliga punkter i 2 och 4 §§ totalförsvarsdataförordningen. Om någon eller flera av dessa utbildningsansvariga myndigheters tillgång endast omfattar vissa av punkterna, eller inga alls, så uppstår i stället en situation där det ändå kommer att krävas en omfattande parallell manuell hantering av en stor mängd personuppgifter.

I förarbetena (prop. 2019/20:51 s. 64) framhölls också, såvitt avsåg övriga aktörers behov av att föra in och rätta personuppgifter, följande:

I fråga om de övriga aktörer som enligt nuvarande reglering får föra in och rätta uppgifter om totalförsvarspliktiga i det automatiserade registret över totalförsvarspliktiga hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet har det inte framkommit att det finns ett behov av en sådan rätt. Ett sådant behov skulle dock kunna uppstå exempelvis om civilplikten återaktiveras. I den situationen får regeringen återkomma i fråga om vilka aktörer som i sådana fall bör ges rätt att föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i Totalförsvarets rekryteringsmyndighets register.

Avsaknaden av ”övriga aktörer” i lagstiftningen kan således hänföras till avsaknaden av dessas behov av direktåtkomst respektive möjlighet att föra in och rätta personuppgifter vid totalförsvarsdatalagens tillkomst. Samtidigt framhävdes att ett sådant behov kan uppstå vid

¹³ Prop. 2019/20:51 s. 59 hänvisar felaktigt till prop. 1997/98:80 s. 64 när det rätteligen är s. 66 som avses.

exempelvis återaktiverande av civilplikten. Ett sådant behov har nu uppstått genom civilpliktens återaktiverande, vilket kommer att framgå av exemplen nedan.

4.2. Praktiska exempel på vari behovet består

4.2.1. Förpliktelser att lämna över journalhandlingar m.m.

I samband med att en totalförsvarspliktig rycker in för värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar ska Plikt- och provningsverket lämna de journalhandlingar som upprättats vid mönstring till hälso- och sjukvårdspersonalen vid den organisatoriska enhet hos en myndighet, kommun eller region där grundutbildningen genomförs. Vid samma tidpunkt ska Plikt- och provningsverket också lämna uppgifter om den totalförsvarspliktiges psykiska funktionsförmåga, fysiska arbetsförmåga, allmänna begåvning och hälsotillstånd till den befattningshavare på en sådan enhet som har till uppgift att utbilda den totalförsvarspliktige (se 3 kap. 16 § 1–2 st. förordningen [1995:238] om totalförsvarsplikt).

Vid värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar gäller att senast då en totalförsvarspliktig rycker ut ska de organisatoriska enheter där grundutbildningen genomförs lämna journalhandlingar som upprättats under utbildningen till Plikt- och provningsverket (se 3 kap. 15 § förordningen om totalförsvarsplikt).

Vid avsaknad av direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta uppgifter så måste de ovan redovisade informationsöverföringarna ske genom alternativa överföringssätt. Det medför efterföljande manuell hantering som innebär tidsfördröjningar, större risk för förvanskning av uppgifter och att uppgifterna hanteras av fler personer än nödvändigt, vilket medför större risk för att uppgifterna röjs. Med direktåtkomst samt möjlighet att kunna föra in och rätta uppgifter så kan dessa informationsöverföringar ske inom Plikt- och provningsverkets system, vilket medför att de beskrivna problemen helt eller delvis undanröjs.

4.2.2. Inryckningsrapportering

I samband med utbildningsstart ska samtliga utbildningsansvariga myndigheter rapportera in till Plikt- och provningsverket vilka totalförsvarspliktiga som inte inställt sig till tjänstgöringen. Innan rapportering sker ska den utbildningsansvariga myndigheten utreda om en person som inte inställt sig faktiskt kommer att göra det eller ej. Plikt- och provningsverket kan samma dag som utbildningsstart ha fattat beslut om uppskov. Den utbildningsansvariga myndigheter behöver därför ha tillgång till dagsaktuell information om vilka som ska inställa sig, annars finns risk för att en utredning vidtas i onödan. Plikt- och provningsverket behöver få in en rapport om att en individ inte inställt sig och hantera denna inom sju dagar, då en avisering om vilka som är berättigade till bidrag skickas till Försäkringskassan inom den tiden.

Utan direktåtkomst behöver Plikt- och provningsverkets handläggare avisera den utbildningsansvariga myndigheten aktuell lista över totalförsvarspliktiga som ska inställa sig. Listan kan innehålla känsliga personuppgifter och behöver hanteras därefter. Om listan inte är

dagsaktuell vid inryckning så kommer det vid eventuella avvikelser krävas att den utbildningsansvariga myndighetens handläggare kontaktar Plikt- och provningsverkets handläggare för att kontrollera listans riktighet. Den utbildningsansvariga myndigheten behöver också utreda frånvaron, för att sedan rapportera till Plikt- och provningsverket vars handläggare genomför motsvarande handlägningsåtgärd i verksamhetssystemet. Hanteringen behöver ske skyndsamt eftersom aviseringen till Försäkringskassan skickas inom sju dagar.

Med direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta uppgifter har den utbildningsansvariga myndighetens handläggare tillgång till aktuell information när den behövs. Vid utbildningsstart ser handläggaren exakt vilka individer som förväntas inställa sig. Inryckningsrapporteringen hanteras därefter av handläggaren genom avisering direkt i Plikt- och provningsverkets verksamhetssystem. Handläggningen blir således effektivare och därigenom mindre kostsam samt innebär att ingen onödig utredning inleds eller att onödiga kontakter tas med en totalförsvarspiktig som redan kan ha beviljats uppskov.

4.2.3. Ändrad inskrivning under pågående tjänstgöring

Det är Plikt- och provningsverket som registrerar utbildningsbehov, skriver in och skickar kallelse till grundutbildning. Det är också hos Plikt- och provningsverket som resultatet av genomförd grundutbildning och antalet tjänstgöringsdagar ska registreras. För att det ska kunna genomföras är det av största vikt att myndighetens system är uppdaterade med aktuell information. Eventuella ändringar av inskrivningar behöver finnas både hos Plikt- och provningsverket och vid den myndighet som svarar för grundutbildningen. Vid ändrad inskrivning under pågående tjänstgöring ska dessutom en ny kallelse skickas ut av Plikt- och provningsverket.

Utan direktåtkomst och möjlighet att föra in och rätta uppgifter behöver Plikt- och provningsverket avisera den utbildningsansvariga myndigheten samtliga månstringsresultat. När ett ärende om ändrad inskrivning under pågående tjänstgöring initieras kommer Plikt- och provningsverkets handläggare att behöva administrera handlägningsåtgärderna i verksamhetssystemet genom att även placera aktuell individ på den nya utbildningen. Administreringen av ändringen behöver först ske i verksamhetssystemet för att undvika felaktigheter. Detta då det finns en inbyggd extra kontroll som säkerställer att den totalförsvarspiktige inte är kravunderstigande i förhållande till den nya befattningen samt att månstringsresultatet fortfarande är giltigt. Denna extra kontroll har visat sig vara viktig då den tidigare har stoppat flera försök till felaktiga ändringar. För att förfarandet ska fungera i praktiken så behöver Plikt- och provningsverkets handläggare dessutom vara direkt tillgängliga för den utbildningsansvariga myndigheten på ett sätt som närmast kan liknas med en jourverksamhet.

Om den föreslagna ändringen blir verklighet kan Plikt- och provningsverket i stället handlägga ärenden på motsvarande sätt som sker i förhållande till Försvarsmakten. Det innebär att när den utbildningsansvariga myndigheten behöver genomföra en ändrad

inskrivning så har dennes handläggare tillgång till all information om individens mönstringsresultat och aktuell giltighetstid för dessa genom Plikt- och provningsverkets verksamhetssystem. Handläggaren kan kontakta Plikt- och provningsverket som direkt i verksamhetssystemet förbereder en befattning med aktuell information om ny utbildningsstart. Den utbildningsansvariga myndighetens handläggare kan därefter fatta beslut och administrera ändringen direkt i verksamhetssystemet.

4.2.4. Beslut om avbrott fattat av utbildningsansvarig myndighet

I avsaknad av direktåtkomst och möjlighet att föra in och rätta uppgifter behöver utbildningsansvarig myndighet avisera Plikt- och provningsverket beslut om avbrott. Förutom själva beslutet ska då även bilagor till beslutet, tjänsteanteckningar och andra handlingar översändas genom ett alternativt överföringssätt. Plikt- och provningsverkets handläggare behöver därefter hantera handlingarna som inkomna allmänna handlingar. Detta kräver kontakt med myndighetens registratur och att någon sedan lägger in handlingarna manuellt i myndighetens diarieföringssystem. Första därefter kan handläggaren hantera ärendet.

Med direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta uppgifter hanteras det i stället direkt i Plikt- och provningsverkets ärendehanteringssystem av den utbildningsansvariga myndighetens handläggare. Denne kan själv lägga in beslutet och övriga handlingar, vilket automatiskt genererar ett ärende i handläggningskön hos Plikt- och provningsverkets personärendehandläggare, som hanterar eventuella ytterligare handläggningsåtgärder. Det kan exempelvis vara att en totalförsvarspliktig som är aktuell för att fullfölja grundutbildningen vid ett senare tillfälle skrivs in till sådan, att den skrivs in i utbildningsreserven eller att den krigsplaceras.

Avbrottsbeslut kan överklagas och överklagandet skickas i så fall till den beslutande myndigheten, vilket i förekommande fall är den utbildningsansvariga myndigheten. I dessa fall behöver informationsöverföringen ske skyndsamt så att Plikt- och provningsverket får kännedom om ärendets aktuella status, särskilt att beslutet inte vunnit laga kraft vid den förväntade tidpunkten. Detta för att Plikt- och provningsverket inte dessförinnan ska fatta eventuella följdbeslut såsom ändrad inskrivning eller krigsplacering. Plikt- och provningsverket behöver också i rätt tid få tillgång till eventuella nya uppgifter och handlingar i ärendet för att ha tillgång till ett fullständigt beslutsunderlag när sådant behövs.

4.2.5. Utryckningsrapportering

I samband med grundutbildningens slutförande ska den utbildningsansvariga myndigheten utryckningsrapportera till Plikt- och provningsverket. Det innebär att betyg, antalet tjänstgöringsdagar och användbarhet för respektive totalförsvarspliktig registreras. Användbarheten används för att placera den totalförsvarspliktige på rätt befattning i krigsorganisationen.

Utan direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta uppgifter behöver den utbildningsansvariga myndighetens handläggare först administrera utryckningsrapporteringen, för att sedan föra över informationen till Plikt- och provningsverket genom ett alternativt överföringssätt. Plikt- och provningsverkets handläggare måste sedan registrera uppgifterna på respektive person i verksamhetssystemet. Handläggaren behöver validera uppgifterna, vilket kan vara svårt eftersom det kan finnas pågående hantering av exempelvis avbrottsärenden som ännu inte administrerats i Plikt- och provningsverkets verksamhetssystem och därför inte är synligt för handläggaren som administrerar utryckningsrapporteringen. Denna situation kan uppstå om ärendena inkommer till Plikt- och provningsverket relativt nära inpå varandra och handläggs av olika handläggare. Det kan resultera i registrering av felaktiga uppgifter i ärendet om utryckningsrapportering. Trots den korta tid som gått sedan civilplikten återaktiverades har den manuella hanteringen dessutom redan inneburit att felaktiga uppgifter har registrerats. En av de utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom civilplikten har vid i vart fall ett tillfälle felaktigt angivit användbarhet på en person som avbrutit, vilket också innebar att den person som skulle haft den användbarheten initialt inte fick denna.

Med direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta uppgifter kan den utbildningsansvariga myndigheten självständigt genomföra utryckningsrapporteringen i Plikt- och provningsverkets verksamhetssystem. Eftersom verksamhetssystemet är uppdaterat med aktuell information om respektive totalförsvarspiktig så kan inte fel person få en användbarhet som denne inte ska ha. Systemet hindrar också utryckningsrapportering av bland annat totalförsvarspiktiga som avbrutit grundutbildningen.

5. Sekretessfrågor

5.1. Behov av en sekretessbrytande bestämmelse för direktåtkomst

Bestämmelser om direktåtkomst anses inte ha någon sekretessbrytande verkan. De brukar därför kompletteras med sekretessbrytande bestämmelser som är utformade som regler om uppgiftsskyldighet. Därav infördes i totalförsvarsdatalagen en ny sekretessbrytande bestämmelse om uppgiftsskyldighet i förhållande till Försvarsmakten, som gav en rätt att vid direktåtkomst ta del av de personuppgifter som omfattas av åtkomsten (prop. 2019/20:51 s. 61 f.). Om motsvarande direktåtkomst nu tillåts för övriga utbildningsansvariga myndigheter så krävs det att dessa tillförs den sekretessbrytande bestämmelsen, annars är direktåtkomsten inte praktiskt genomförbar.

5.2. Sekretesskydd

Vid direktåtkomst till sekretessreglerade uppgifter hos en annan myndighet blir sekretessbestämmelsen tillämplig även hos den mottagande myndigheten (11 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400, OSL]). Primär sekretess har dock företräde framför sådan överförd sekundär sekretess (11 kap. 8 § OSL).

De uppgifter som omfattas av direktåtkomsten i de aktuella bestämmelserna omfattas av sekretess enligt 15 kap. 2 § (försvarssekretess), 21 kap. 1 § (sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga förhållanden) och 25 kap. 1 § OSL (hälso- och sjukvårdssekretess). Dessa sekretessbestämmelser är primära och ska tillämpas av såväl Plikt- och prövningsverket som de utbildningsansvariga myndigheterna.

För uppgifter om enskildas personliga förhållanden som Plikt- och prövningsverket behandlar vid utredning, inskrivning, krigsplacering, m.m. kan också sekretess enligt 38 kap. 1 § OSL gälla. Enligt denna sekretessbestämmelse råder en presumtion för offentlighet genom ett rakt skaderekvisit. När motsvarande uppgifter behandlas av de utbildningsansvariga myndigheterna gäller även 38 kap. 3 § OSL enligt vilken det råder presumtion för sekretess genom ett omvänt skaderekvisit. Den senare bestämmelsen gäller i egenskap av primär sekretessbestämmelse framför den, av Plikt- och prövningsverket tillämpade, sekundära sekretessbestämmelsen i 38 kap. 1 § OSL. Uppgifterna omfattas således av ett starkare skydd hos de utbildningsansvariga myndigheterna än hos Plikt- och prövningsverket. Detta förhållande berördes i förarbetena till totalförsvarsdatalagen (prop. 2019/20:51 s. 63) där man kom fram till slutsatsen att det inte fanns något behov av att införa några nya sekretessbestämmelser till skydd för de uppgifter som lämnas genom direktåtkomst. Samma slutsats går nu att dra avseende de tillkommande utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom civilplikten.

6. Personuppgiftsansvar

Enligt 5 § första stycket totalförsvarsdatalagen är Plikt- och prövningsverket personuppgiftsansvarigt för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför. Av andra stycket samma bestämmelse följer att en kommun, region eller statlig myndighet som behandlar personuppgifter med stöd av totalförsvarsdatalagen eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen är personuppgiftsansvarig för den behandlingen. Personuppgiftsansvaret för personuppgifterna som hanteras genom direktåtkomst samt möjlighet att kunna föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i Plikt- och prövningsverkets informationssystem är således reglerat för varje utbildningsansvarig myndighet som tillförs de aktuella bestämmelserna. Dessa utbildningsansvariga myndigheter omfattas därmed av samma personuppgiftsansvar som för närvarande gäller för Försvarsmaktens personuppgiftsbehandling enligt totalförsvarsdatalagen.

7. Konsekvensanalys

7.1. Sammanfattning av problemet

Problemet i fråga och vilken förändring som eftersträvas framgår av det föregående. Det stora informationsöverföringsbehovet härrör dels från lagstadgade förpliktelser, dels från ärenden där de utbildningsansvariga myndigheterna fattar beslut eller där det lämnas över till Plikt- och prövningsverket för beslut. De senare behöver alltid hanteras skyndsamt. Besluten

påverkar många gånger den totalförsvarspliktiges rätt till olika ersättningar eller den fortsatta handläggningen. Det är dessutom av största vikt att informationen i Plikt- och prövningsverkets verksamhetssystem är korrekt och uppdaterad vid varje givet tillfälle. Detta för att bibehålla en god förvaltning, för att säkerställa att den totalförsvarspliktige får ett skyndsamt beslut och för den efterföljande handläggningen.

Alternativen, så som Plikt- och prövningsverket ser det, är att antingen fortsätta med dagens manuella hantering eller att genomföra de föreslagna ändringarna.

7.2. Konsekvenser vid utebliven ändring

Plikt- och prövningsverket ser stora konsekvenser vid avsaknad av utbildningsansvariga myndigheters direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta personuppgifter. Detta då behovet av informationsutbyte mellan myndigheterna är stort. Därtill är behovet också löpande då det genomsyrar stora delar av processen för inskrivning och grundutbildning. Konsekvenserna återfinns därför i såväl resurseffektivitet som fördröjning i handläggning.

Avsaknaden av direktåtkomst samt möjlighet att rätta och föra in uppgifter innebär att samtliga handlingar behöver skickas mellan myndigheterna på ett annat säkert sätt och därefter hanteras som inkomna handlingar. Handlingarna behöver dessutom dubbelregistreras då de ska registreras av såväl den utbildningsansvariga myndigheten som hos Plikt- och prövningsverket. Den manuella hanteringen innebär en fördröjning i ärendehandläggningen. Den sammanlagda effekten av många sådana fördröjningar blir betydande. Därtill finns i varje enskilt ärende en ökad risk för att den mänskliga faktorn leder till förvanskning, manuella fel eller att ärenden faller mellan stolarna. Vid manuell hantering ställer skyndsamhetskravet dessutom höga krav på tillgänglighet, samtidigt som det inte i samma utsträckning går att förlita sig på att informationen i systemet är korrekt.

Plikt- och prövningsverkets nuvarande kapacitet utgår från att de utbildningsansvariga myndigheterna har direktåtkomst till de delar av verksamhetssystemet som lagstiftningen medger samt har möjlighet att föra in och rätta personuppgifter. Plikt- och prövningsverkets verksamhet är inte dimensionerad för att inom ramen för samma process om inskrivning också kunna hantera ett helt separat manuellt förfarande som innefattar nya rutiner avseende in- och utflöde av intyg, pappershantering och daglig kontakt med handläggare på den utbildningsansvariga myndigheten. Vid ett manuellt förfarande bedömer Plikt- och prövningsverket att det kommer att krävas fler resurser.

Om en handling först ska inkomma till myndigheten i ett separat flöde innan den kan registreras så skulle det innebära en fördröjning av registreringen. Detta kan medföra att utredningar påbörjas i onödan på grund av att myndighetens möjlighet att ta del av aktuella uppgifter fördröjs. Ett manuellt förfarande skulle också innebära löpande efterregistrering av beslut i ärenden. Även om Plikt- och prövningsverket skulle kunna säkerställa en högre servicegrad i handläggningen genom högre grundbemanning så skulle efterregistrering ändå

komma att ske, med möjlig påverkan på såväl aviseringar till andra myndigheter som registreringen av korrekt antal tjänstgöringsdagar.

I kostnadshänseende innebär en manuell hantering för Plikt- och prövningsverkets del ökade kostnader för såväl utökade personaltillsättningar som kravställning av IT-system för att kunna hantera alternativa lösningar för att omhänderta manuella processer. Kostnaderna skulle dessutom öka än mer allteftersom fler utbildningsansvariga myndigheter tillkommer. Därtill skulle de utbildningsansvariga myndigheterna dras med ökade kostnader. Myndigheten för civilt försvar bedömer att om myndigheten inte ges direktåtkomst så kommer den resulterande omfattande manuella hanteringen att medföra omfattande kostnader motsvarande minst 10 miljoner kronor per år.¹⁴ Även Socialstyrelsen har lyft ökade kostnader som en följd av avsaknad av direktåtkomst samt möjlighet att kunna föra in och rätta personuppgifter.¹⁵ Motsvarande problematik skulle rimligtvis förekomma hos samtliga utbildningsansvariga myndigheter.

Avsaknaden av direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta personuppgifter riskerar således att direkt försvåra uppbyggnaden av personalförsörjningen av det civila försvaret och skulle medföra ökade kostnader för såväl Plikt- och prövningsverket som de utbildningsansvariga myndigheterna. Det skulle därmed gå emot den aktuella politiska inriktningen och målen som framhålls i propositionen till gällande försvarsbeslut (prop. 2024/25:34 s. 10) där det framhålls att:

Med en ökad ambitionsnivå och betydande ekonomiska tillskott krävs att tillförda medel används effektivt och leder till avsedd effekt. Regeringen avser att se över lagar, förordningar och arbetssätt för att undanröja hinder för uppbyggnaden av totalförsvaret. Det kan t.ex. gälla olika former av tillståndsgivning och andra begränsningar. Styrningen av försvaret behöver vidare anpassas för att främja och påskynda tillväxten inom totalförsvaret. Grunderna i denna anpassning är att delegera beslutsfattande till den mest ändamålsenliga nivån, att stärka regeringens uppföljning samt att förbättra förutsättningarna för långsiktig planering.

Därutöver bör beaktas den onödiga risk som det manuella förfarandet innebär genom att fler personer än vad som är absolut nödvändigt tar del av handlingar som de annars inte skulle behöva hantera. Manuella processer medför även en risk att uppgifter av misstag förvanskas, inte registreras eller i värsta fall röjs.

Det kan inte understrykas nog att den problematik som framförs, och dess följd effekter, bara kommer att öka i omfattning allteftersom flera utbildningsansvariga myndigheter tillkommer och att antalet utbildningsplatser inom civilplikten ökar. Detta gäller inte minst kostnaderna

¹⁴ Myndigheten för civilt försvars budgetunderlag 2027–2029 s. 42.

¹⁵ Socialstyrelsens rapport: Civilplikt i hälso- och sjukvården samt tandvård – Redovisning av förberedande åtgärder för aktivering av civilplikt i hälso- och sjukvården samt kartläggning av behov och förutsättningar i tandvården, publicerad 2025-11-27, s. 93.

för en alltmer ökande manuell hantering och den ökade risken för att fel begås när omfattningen av den manuella hanteringen ökar.

7.3. Konsekvenser av att ändringsförslaget genomförs

Ändringsförslaget syftar till att skapa en effektivare, säkrare och mindre kostsam hantering av det stora informationsbehov som finns mellan Plikt- och provningsverket och de utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom civilplikten. Att direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta uppgifter medför att informationsöverföringarna sker effektivare får positiva följd effekter i form av att det i större utsträckning går att lita på att uppgifterna i systemet är korrekta. Handläggningen kan därför genomföras snabbare och mer rättssäkert.

Plikt- och provningsverket är medvetet om att direktåtkomst samt möjlighet att föra in och rätta personuppgifter bör hanteras restriktivt. Ett medgivande till direktåtkomst innebär dock inte att varje utbildningsansvarig myndighet som läggs till per automatik ges faktisk direktåtkomst. Som nämns i författningskommentaren till 12 § totalförsvarsdatalagen (prop. 2019/20:51 s. 94) innebär möjligheten att medge direktåtkomst inte någon absolut rätt för de angivna mottagarna att få sådan åtkomst, utan det ankommer det på Plikt- och provningsverket att avgöra om direktåtkomst faktiskt ska medges i varje enskilt fall. Vilken omfattning av personuppgifter som myndigheterna kan ta del av är också begränsad genom totalförsvarsdataförordningen. Innan Plikt- och provningsverket medger direktåtkomst genomförs en risk- och sårbarhetsanalys som säkerställer att den utbildningsansvariga myndigheten uppfyller kraven på behörighet och säkerhet. Plikt- och provningsverket beslutar även om vilka personuppgifter som ska omfattas av direktåtkomsten.

Ändringsförslaget innebär på sätt och vis att skyddet för känsliga personuppgifter och den enskildes personliga integritet försvagas genom att vissa utomstående personer själva kan bereda sig tillgång till uppgifter i Plikt- och provningsverkets register. Plikt- och provningsverket anser dock att ett flertal faktorer bidrar till att skyddet som helhet blir starkare. Uppgifterna som omfattas av direktåtkomsten är sådana som den utbildningsansvariga myndigheten till stor del redan kommer att få ta del av. En betydande skillnad blir dock att ändringen innebär att informationsöverföring sker inom Plikt- och provningsverkets system samt att en mindre personkrets får ta del av uppgifterna. Denna mindre krets består av de på respektive utbildningsansvarig myndighet som Plikt- och provningsverket på individbasis anser har ett absolut behov av att få ta del av uppgifterna. Åtkomsten som dessa personer ges är kopplad till dem personligen. Det nu beskrivna förfarandet innebär att färre uppgifter, och särskilt känsliga personuppgifter, överförs utanför Plikt- och provningsverkets verksamhetssystem. Detta kombinerat med att färre personer tar del av uppgifterna gör att det föreligger en lägre risk för att uppgifterna röjs.

Det är i nuläget inte möjligt att göra en konkret uppskattning av de faktiska kostnaderna för att genomföra ändringsförslaget. Kostnaderna beror på vilken teknisk lösning som i slutändan

väljs för hur åtkomsten ska beredas i praktiken. Plikt- och prövningsverket är dock trygg i att kostnaderna för genomförandet i vart fall understiger de uppskattade kostnaderna för den manuella hanteringen. Totalt sett kommer således ändringsförslaget att innebära kostnadsbesparingar för staten som helhet.

7.4. Ikraftträdande

Myndigheten för civilt försvar har påtalat att den ser ett behov av att ändringen träder i kraft senast i februari 2027, annars kommer det att medföra omfattande kostnader för myndigheten.¹⁶ Plikt- och prövningsverket ser ett behov av framförhållning och förutsägbarhet i förhållande till vilka förutsättningar som kommer att gälla för informationsöverföringen mellan myndigheten och de utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom civilplikten. Detta för att möjliggöra praktiska förberedelser, såsom utbildningar och nödvändig infrastruktur. För att det ska vara möjligt behöver ändringarna träda i kraft senast den 1 januari 2027. Ett senare ikraftträdande skulle få negativa konsekvenser för uppbyggnaden av det civila försvaret samt medföra omfattande kostnader för Plikt- och prövningsverket och de utbildningsansvariga myndigheterna som ska grundutbilda inom civilplikten.

¹⁶ Myndigheten för civilt försvars budgetunderlag 2027–2029, s. 42.